

Budaörs a század első felében

Araszolva helytörténeti cikkeinkkel az időben, lassan elérkezünk a XX. századhoz. Tekintsük át az adatok tükrében, milyen volt az élet századunk első felében a faluban. Ennek bemutatásához az 1920-ban készült népszámlálás főbb adataira, egy, a harmincas években készített megyei adatsorra, valamint az 1941-ben készült országos összeírás községünkre vonatkozó fejezetére támaszkodunk.

A kiválasztás nem véletlen, hisz ez a három leírása a községnek, mely még a szomorú emlékezetű kitelepítés még nem zúzta szét a helység társadalmát, még nem bolygatta meg alapjaiban a német telepések által két évszázad alatt felépített rendet.

Magyarországon II. József rendelte el az első népszámlálást, mely 1784–1787-ig tartott. 1869-től átlagosan tízevenként vették fel újra a lakosság összességére vonatkozó adatsorokat (1869, 1879, 1890, 1910, 1920, 1930, 1941, 1949, 1960, 1970, 1980, 1990).

Első adatsorunk Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét th. jogú város adattárából való.

Budaörs

Területe: 5691 k. hold. Ebből szántó: 4666, szőlő: 562, erdő: 920, rét: 321, legelő: 409, kert: 68, belterület: 359 k. hold. Lakosság száma az 1930-ban lebonyolított népszámlálás adatai szerint 9006 fő. Ebből férfi: 4428, nő: 4578. Összevetve ezt a számot az 1920-as népszámlálásban jelzett 8200 fővel, azonnal megállapítható, hogy a lakosság lélekszáma dinamikusan nőtt. Rövid idő alatt majd 10%-kal (806 fő) emelkedett.

Vallás szerinti megoszlás: Római katolikus: 8769, református: 167, evangélikus: 51, gör. kat.: 2, egyéb: 14 fő.

Jól látható, hogy a lakosság elsőprő többsége római katolikus maradt immár az 1720-as újjátelepítés óta. A többi felekezet csupán minimális létszámmal került összeírásra.

A községen kívül, ám még annak közigazgatási határain belül élők száma 1930-ban 250 fő volt. A felmérés idején Forgó Henrik töltötte be a főjegyzői tiszteletet.

Az 1941. évi népszámlálás adatai

A jelenlévő összes népesség 9814 fő. Huszonegy év alatt tehát az összlakosság 1614 fővel növekedett. Az összeírás részletes, százalékos bontásban közli a különböző felekezetekhez tartozó személyek számát:

Római katolikus:	9509 fő	96,9%
Görög katolikus:	25 fő	0,2%
Református:	213 fő	2,2%
Evangélikus:	45 fő	0,4%
Görögkeleti:	6 fő	0,1%
Unitárius:	9 fő	0,1%

Baptista:	2 fő	0,1%
Izraelita:	5 fő	0,1%
Egyéb ismeretlen:	-	0,0%
Nem izraelita vallású zsidó:	1 fő	0,1%

Egyértelmű, hogy a község az 1720-as újjátelepítés óta túlnyomórészt német nemzetiségű volt. Jól mutatja ezt az alábbi adatsor:

A község lakóinak anyanyelv szerinti megoszlása:

magyar:	1349 fő	13,7%
német:	8449 fő	86,1%
szlovák (tót):	14 fő	0,2%
román:	1 fő	0,1%
bunyevác, sokác, dalmát, illir stb.:	1 fő	0,1%
egyéb ismeretlen:	1 fő	0,1%

Nemzetiség szerinti megoszlás:

magyar:	2569 fő	26,2%
német:	7243 fő	73,8%
szlovák:	2 fő	

Magyarul tudó

személyek száma: 7376 fő 75,2%

Figyelemre méltó, hogy a nemzetiség szerinti megoszlásban a számok más összetételt mutatnak, mint az anyanyelvi adatoknál. 2206 fő magát német anyanyelvűnek tekintő vallotta magát magyar nemzetiségűnek.

A község lakóinak összetételét mutatják az alábbi számsorok:

Családi állapot:

Nőtlen:	2347 fő
ebből 20 évnél fiatalabb	1894 fő
Házas:	2314 fő
Özvegy:	164 fő
Férfiak összesen:	4836 fő
Törvényesen elvált:	11 fő
Összes férfi száma:	4836 fő
Hajadon:	2201 fő
Ebből 15 évnél fiatalabb:	1371 fő
Nők összesen:	4978 fő

Az 1941-es összeírás tartalmazza a lakások adatait is, melyből ugyancsak érdekes adatok vonhatók le a község szociális helyzetére vonatkozóan:

Lakások adatai:

Lakott gazdasági helyiség:	15 db
Konyha szolgál lakásul:	28 db

1 szobás konyha nélkül:	233 db
1 szobás konyhával:	1623 db
2 szobás konyha nélkül:	12 db
2 szobás konyhával:	625 db
3 szobás lakások:	60 db
4 szobás lakások:	18 db
5 szobás lakások:	10 db
Vízvezeték van:	21-ben
Villany van:	672-ben
Rádió van:	224-ben
Árnyékszék:	33-ban
Helyiségek összesen:	7838 db
Lakószoba:	3372 db
Más célra használt lakószoba:	59 db
Hálófülke, hall:	25 db
Cselédszoba:	19 db
Konyha:	2439 db
Konyha:	2439 db
Előszoba:	73 db
Éléskamra:	939 db
Fürdőszoba:	39 db

Láthatjuk, hogy az átlagos budaörsi lakosnak (családnak) egy és két szoba konyhás lakása (háza) volt, míg a nyilvánvalóan luxusnak számító 3-4-5 szobás lakások száma elenyésző (88).

Mutatja a község viszonylagos jó módját, hogy igen szegény lakosokra vonatkozó adat a sorban alig található. (Lakott gazdasági helyiség, konyha szolgál lakásul.)

A puritán, pénzt igen megbecsülő életmódra utal a lakások komfortfokozatának az ésszerűség határain belüli volta.

Az adatokat összegezve megállapítható, hogy Budaörs századunk első felében jómódú, dinamikusan fejlődő község volt. Ezt a fejlődést törte meg az 1946-ban, majd 1947-ben bekövetkezett kitelepítés, mely megszüntette az alapjaiban egységes falut. Megszüntette a kétszáz év alatt kialakult rendszerbe ágyazódott helyi kultúrát, a falu meglévő külső és belső kapcsolatrendszerét. Létrehozta a vegyes etnikumú Budaörsöt, mely mára végképp elvesztette egységes arculatát.

Filipszky István